

HEAVTON TIMORVMENOS

RAECA EST MENANDRV, ACTA
 VDIS MEGALENSIBVS, L. CORNE
 IO LENTVLO, L. VALERIO FLAG
 O AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AM
 IVIVS TVRPIO. MODOS FECIT
 LACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM
 IBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVA
 VS DEXTRIS: ACTA ETIAM TER
 IO, TI. SEMPRONIO, M'. IVVEN
 IO COS.

PERSONAE.

CHREMES,	<i>senex.</i>
CLITIPHO,	<i>adolescens.</i>
SYRVS,	<i>seruus.</i>
SOSTRATA,	<i>matrona.</i>
BACCHIS,	<i>meretrix.</i>
MENEDEMVS,	<i>senex.</i>
CLINIA,	<i>adolescens.</i>
DROMO,	<i>seruus.</i>
PHRYGIA,	<i>ancilla.</i>
ANTIPHILA,	<i>Chremetis filia.</i>

NUTRIX.

C. SVL

C. SŪLPITII APPOLLINARIS
PERIOCHA

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater
Animiq; sese angebat, facti pœnitens.
Mox ut reuersu' est, clam patrem diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerseret cupitam Antiphilam, Clinia,
Vt eius Bacchis uenit amica, ac seruale
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri,
Decem minas meretriculæ aufert à sene:
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

P R O L O G V S

Est mixtus. Nam in commendatione fabulæ, et poetæ est systaticus, Latinis esset commendat orius. Verum in defensione translationis est anaphoricus. Refert enim aduersarij maledicta, et confutat: et magis eius pars est generis iudicialis.

NE cui sit uostrum mirum, cur parteis seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod ueni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.

quam esse ostendi, & quæ esset. nunc, qui scripserit,
 cuius græca sit, ni partem maxumam
 existimarem scire uostrum, id dicerem.
 nunc, quã ob rem has parteis didicerim, paucis dabo.
 oratorem uoluit esse me, non prologum:
 uestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
 sed hic actor tantum poterit à facundia,
 quantum ille potuit cogitare commode,
 qui orationem hanc scripsit, quam dicturum sum.
 nam quod rumores distulerunt maleuoli,
 sultas contaminasse græcas, dum facit
 aucas latinas: factum hic esse id non negat,
 seque se id pigere. & deinde facturum autumat.
 habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
 licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
 tum quod maleuolus uetus poeta dictitat,
 repente ad studium hunc se applicasse musicum,
 amicum ingenio fretum, haud natura sua:
 Arbitrium uestrum, uestra existimatio
 ualebit. quam ob rem omnes uos oratos uolo,
 Ne plus iniquum possit quam æquum oratio,
 Facite, æqui sitis, date crescendi copiam,
 Nouarum qui spectandi faciunt copiam
 Sine uitijs: ne ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit seruo currenti in uia
 Decesse populum: cur insano seruiat?
 De illius peccatis plura dicet, cum dabit

Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
 Adeste equo animo: date potestatem mihi,
 Statariam agere ut liceat per silentium:
 Ne semper seruos currens, iratus senex,
 Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
 Auarus leno, assidue agendi sint mihi
 Clamore summo, cum labore maximo.
 Mea causa, causam hanc iustam esse, animum inducit
 Ut aliqua pars laboris minuatur mihi:
 Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni.
 Laboriosa si qua est, ad me curritur:
 Si lenis est, ad alium defertur gregem.
 In hac est pura oratio. experimini,
 In utramq; partem ingenium quid possit meum.
 Si nunquam auare pretium statui arti mee,
 Et eum esse questum in animum induxi maximum
 Quam maxumè seruire uostris commodis:
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius, quàm sibi.

ACTV

Colloquium senum duorum, argumenti explicatio
nem continens. Sunt autem diuersae naturae expressae
in his duobus vicinis. Nam Chremes est sua opinione
prudens: ac ex eorū genere, qui alijs consulere solent
et sciunt, sibi nequeunt. Menedemus autē in utramq;
partē immodicus, & durus & mollis nimis, cuiusmo-
di ferē imperiti homines esse consueuerunt.

CHREMES MENEDEMVS

Iambici senarij.

Vanquam haec inter nos nupera
notitia admodum est:

Inde adeò quod agrum in proxima
mo hic mercatus es, (fuit:

Nec rei ferē sane amplius quicquā

Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas,

Quòd ego in propinqua parte amicitiae puto,

Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,

Quòd mihi uidere praeter aetatem tuam

Facere, & praeter quàm reste adhortatur tua.

Nam prò deūm atq; hominū fidem, quid uis tibi? aut

Quid queris? annos sexaginta natus es,

Aut plus eo, ut conijcio. agrum in his regionibus

Meliorē, neq; pretij maioris nemo habet:

Seruos compluris: proinde quasi nemo fiet,

Ut a tute attente illorum officia fungere.

Nunquam

Nunquam tam mane egredior, neque tam uespere
 Domum reuertor, quin te in fundo conspicer
 Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
 Nullum remittis tempus, neque te respicis.
 Hæc non uoluptati esse, satis certo scio.

At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
 Quod in operæ faciundo operæ consumis tuæ,
 Si sumas in illis exercendis, plus agas.

Me. Chreme, tantum ne est ab rē tua otij tibi,
 Aliena ut cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?

Ch. Homo sum: humani à me nil alienum puto.
 Vel me monere hoc, uel percontari puta:

(Rectum est) ego ut faciam, non ut deterream.

Me. Mihi sic est usus. tibi ut opus est facto, face.

Ch. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? Me.
 mihi est.

C. Si quid laboris est, nollē: sed istuc quid mali est?

Quæso, quid de te tantum meruisti? Me. heu hoi.

Ch. Ne lacruma, atq; istuc, quidquid est, fac me ut sciam
 Ne reti ce: ne uerere: crede inquam mihi:

Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.

M. Scire hoc uis? C. hac causa equidem, qua dixi tibi.

M. Dicetur. Ch. istos rastros tamen interea

Depone, ne labora. Me. minime. Ch. quam rem agis?

Me. Sine me, uacuum tempus ne quod duim mihi

Laboris. Ch. non sinam inquam. Me. ah, non equom
 facis.

Ch. Huius

Ch. Hui, tam graueis hos quæso? M. sic meritum est
meum.

Ch. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? imo habui Chreme.
Nunc habeam, nec ne, incertum est. Ch. quid ita istuc?
M. scies.

Est è Corintho hic aduena anus paupercola.

Eius filiam ille amare cœpit perditè,

Prope iam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.

Vbi rem rescui, cœpi non humaniter,

Neq; ut egrotum animum decuit adolescentuli,

Tractare, sed ui & uia peruolgata patrum:

Quotidie accusabam: hæc tibi ne hæc diutius

Licere speras facere me uiuo patre,

Amicam ut habeas prope iam in uxoris loco?

Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.

Ego te meum esse dici tantisper uolo,

Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,

Ego, quod me in te sit facere dignum, inuenero.

Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.

Ego istuc ætatis non amori operam dabam,

Sed in Asiam abij hinc propter pauperiem, atq; ibi

Simul rem, & gloriam armis belli repperi.

Postremo adeo res redijt: adolescentulus

Sæpe eadem, & grauiter audiendo uictus est:

Ætate me putauit, & sapientia

Plus scire, & prouidere, quàm se ipsum sibi

In Asiam ad Regem militatum abiit Chreme.

Ch. Quid ais? M. clā me profectus, menses treis abest.

Ch. Ambo accusandi: et si illud inceptum tamen
Animi est prudentis signum, & non instrenui.

Me. Vbi comperi ex ijs, qui ei suere conscij,
Domum reuertor mœstus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:

Adsidio: accurrunt serui: soccos detrahunt:

Video alios festinare, lectos sternere,

Cœnam apparare: pro se quisque sedulo

Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.

Vbi uideo hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei

Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?

Ancillæ tot me uestiant? sumptus domi

Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,

Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,

Ego eum hinc eieci miserum iniustitia mea.

Malo quidem me dignum quouis deputem,

Si id faciam: nam usque dum ille uitam illam incolit

Inopem, carens patria ob meas iniurias,

Interea usque illi de me supplicium dabo,

Laborans, quærens, parcens, illi seruiens.

Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,

Nec uas, nec uestimentum: conrasi omnia.

Ancillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico

Faciundo facile uictum exercerent suum,

Omneis

Omneis produxi ac uendidi: inscripsi illico
 Aedeis mercedem quasi talenta ad quindecim
 Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo:
 Decreui, tantisper me minus iniuriæ
 Chreme meo gnato facere, dum fiam miser.
 Nec mihi fas esse ulla me uoluptate his frui,
 Nisi ubi ille huc saluos redierit meus particeps.
 Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto, et
 illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret. uerum neq; tu illum sati noueras,
 Nec te ille. hoc ubi fit, ibi non uere uiuitur.
 Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes,
 Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquum patri.
 Quod si esset factum, hæc nunquam euenissent tibi.
 Me. Ita res est, fateor: peccatum à me maxumum est.
 Ch. Menedeme, at porro recte spero: illum tibi
 Saluum affuturum esse hic confido propediem.
 Me. Utinam dij ita faxint. Chr. facient. nunc, si com-
 modum est,
 Dionysia hic sunt, hodie apud me sis uolo.
 Me. Non possum. C. cur non? quæso tandē aliquantulū
 Tibi parce: idem absens facere te hoc uolt filius.
 Me. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim
 Nunc me ipsum fugere. Ch. siccine est sententia?
 Me. Sic. Ch. bene uale. Me. et tu. Ch. lacrimas excussit
 mihi,
 Miseretq; me eius: sed, ut dici tempus est,

Monere oportet me hunc uicinum Phaniam,
 Ad cœnam ut ueniat: ibo, ut uisam si domi est.
 Nil opus fuit monitore: iam dudum domi,
 Aiunt, præsto apud me esse: egomet conuiuas moror.
 Ibo adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
 Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 Mendemus affectibus suis temperare nequit, ut qui nimium est aut seuerus aut lenis.
- 2 Ineptus est paterfamilias, aut morosus, aut indulgens: qui medium seruat, aptiss.
- 3 Non omnia ad uiuum refecantur, alioqui plura in re familiari incommoda sequuntur.
- 4 Ut seueritas parentum uel præceptorum, animos filiorum deijcit & prosternit, ita indulgentia supra modum corrumpit.

ACTVS PRIMI SCENAE II
PERIOCHA I. C.

Indicatur Cliniae reuersio. Et duorum etiam adolescentum diuersi amores producuntur. Nam & hæc fabula duplici est argumento, ut & poëta ipse in prologo ostendit. Est autem Clitiphonis amor uehemens & libidinosus: Cliniae modestus & castus. Chremetis ethos tectum & callidum.

CLITIPHO, CHREMES.

Octonarij iambici trochaiciq; inter se mixti.

Nihil

Nihil adhuc est, quod uerere Clinia: haudquaquam etiam cessant:

Et illam simul cum nuncio tibi hic ego affuturam

Hodie, scio. proin tu solitudinem istam falsam, quæ te

Excruciat, omittas. Ch. quicum loquitur filius? Cl. pater adest,

Quem uolui. adibo. pater opportune aduenis.

Ch. Quid est? Cl. hunc Menedemum nosti ne nostrum uicinum? Ch. probe.

Cl. Huic filium scis esse? Ch. audiui, in Asia. Cl. non est pater, apud

Nos est. Ch. quid ais? Cl. uenientem, e naui egredientem adduxi illico

Ad coenam: nam mihi magna cū eo iam inde usq; à pueritia

(cias.

Semper fuit familiaritas. Ch. uoluptatē magnam nunquam

Quam uellem Menedemum inuitatū, ut nobiscum hodie esset amplius,

Vt hanc læticiā nec opinanti primus ei obijcerē domi:

Atq; etiam nunc tempus est. Cl. caue faxis: non est opus pater.

Ch. Quapropter? Cl. quia enim incertum est etiam quid se faciat, modò uenit.

Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suo.

Eam misere amat, propter eam hæc turba, atq; ab itio euenit. Ch. scio.

C. Nunc seruolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum una Syrum.

Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? se miserum esse. Ch. miserum? quem minus credere est?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?

Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias:

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona, illi, qui non utitur recte, mala.

Cli. Imo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis

Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

Ch. Allene? sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est utile.

Cli. Quid tute tecum? Ch. dicam. ut ut erat, mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat præter eius libidinem.

Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

Hunc cine erat æquom ex illius more, an illum ex huius uiuere? &

Quod illum insimulant durum, id non est: nam parentum iniuriæ

Vniusmodi sunt ferme, paulo qui est homo tolerabilis

Scortari

TIMORVMENOS.

HI

Scortari crebro nolunt. nolunt crebro conuiuariet:
Præbent exigue sumptum: & ea sunt tamen ad uirtu-
tem omnia.

Verum ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala.
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia. hoc
Scitum est, periclū ex alijs facere, tibi quod ex usu fiet.
Cli. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intro, ut uideam, nobis
quid cœnæ fiet.

Tu, ut tempus est diei, uide, sis, ne quò hinc abeas lon-
gius.

Cli. Quàm iniqui sunt patres in omnibus adolescenteis
iudices:

Qui æquom esse censent, nos iam à pueris illico nasci
senes,

Neq; illarum affines rerum esse, quas fert adolescētia.
Ex sua libidine moderantur, quæ est nunc, non quæ
olim fuit.

Mihi si unquã filius erit, ne ille facili me utetur patre:
Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati
locus:

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sen-
tentiam.

Perijis mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat
facinora?

Nunc ait: periculum ex alijs facito, tibi quod ex usu fiet.
Astutus, ne ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narra-
ret fabulam.

Magis nunc me amicae dicta stimulant: da mihi, atq; as-
fer mihi:

Cui quid respondeam, nihil habeo: neq; me quisquam
est miserior:

Nam Clinia hic, etsi is quoq; suarum rerum satagit, ab-
tamen

Habet bene ac pudice eductã, ignarã artis meretricie.

Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Tum quod dem ei, recte est: nam nihil esse mihi, rellig-
gio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiam dum scit
pater.

THESES ETHICAE.

- 1 Gaudium parentum magnum est propter reduces
filios
- 2 Liberi meticulosi morosorum parentum conspe-
ctum fugiunt.
- 3 Egregia est de filiorum in parentes etiam durio-
es officio doctrina.
- 4 Honestorum adolescētum exempla, alijs propter
imitationem proponenda sunt.
- 5 Adolescentuli monitores parentes, eorumq; con-
silia iniquo animo ferunt.
- 6 Idem de amicae rebus magis solliciti sunt, quàm
de iustis parentum consilijs.

ACTVS SECVNDI SCNAE I
PERIOCHA

Præp^{to}

Preparatio sequentium & quasi expeditio actionis
Ethos Clinia sollicitum, Clitiphonis confidens.

CLINIA, CLITIPHO

Eiusdem generis.

Si mihi secundæ res de amore meo essent, iam di-
dum scio.

Venissent: sed uereor, ne me absente mulier hic cor-
rupta sit.

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum ex-
augeant.

Occasio, locus, ætas, mater, sub imperio cuius est, ma-
la.

Cui nihil præter precium iam dulce est. Clit. Clinia.
Clin. hei misero mihi.

Clit. etiam caues, ne uideat forte hinc te à patre aliquis
exiens.

Clin. Faciam: sed nescio quid profecto mihi animus præ-
sagit mali.

Clit. Pergin' istuc prius dijudicare, quàm scis quid uerè
siet?

Clin. Si nihil mali esset, iam hic adessent. Clit. iam ad-
erunt. Clin. quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mores
mulierum:

Dum moliuntur dum comuntur, annus est. Clin. •
Clitiph o

Timeo. Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro:

una ad sunt tibi.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 *Susplicaces sunt amatorculi, omnia sinistre interpretantur.*
- 2 *Moræ impatientissimi sunt amatores. Diecula enim illis annus esse uidetur.*
- 3 *In expoliendis mulieribus bona temporis pars temere extrahitur.*

ACTVS SECVNDI SCENAE II

PERIOCHA. I. C.

Abducuntur mulieres. Non enim sola Antiphila, sed Bacchis etiam amica Clitiphonis, præter illa quidem opinionem adolescentis, ad copiam epitascos. Est Syri persona audax, celeris consilij. Clinie proba, Clitiphonis leuis, inconstans, impotens animi.

SYRVS, DROMO, CLINIA,
Clitipho.

Octonarij trochaici & iambici, quibus immixti iam bici senarij.

A *In tu? Dr. sic est. Sy. uerum interea dum sermones cædimus,*

Ulae sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audim Clinie!

Clin. Ego uero audio nunc demum, & uideo, & uideo Clitipho.

Clit.

Clit. Minime mirum: adeo impeditæ sunt: ancillarum
gregem

Ducunt secum. Clin. perij, unde illi sunt ancillæ?

Clit. men' rogas?

Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum. Clin.
hei mihi.

Sy. Aurum, uestem: & ue sperascit, & nō nouerunt uia
Factum à nobis stulte est. abi dū tu Dromo illis obuiā
properc: quid stas? Clin. uē misero mihi, quanta de spe
decidi.

Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? Clin. roe
gitas quid fiet? (cillula

Viden' tu ancillas, aurum, uestem? quam cum una hic an
Ego reliqui, unde ea esse censes? Clit. uah nunc demum
intellego.

Sy. Dii boni quid turbæ est? ædes nostræ uix capient,
scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro
miserius?

Sed uideo, eccos, quos uolebam. Cli. o Iupiter, ubinam
est fides?

Dum ego propter te errans patria carco demens, tu
interea loci

Conlocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti
malis.

Propter quam in summa infamia sum, & meo patri
minu' sum obsequens:

Cuius

Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum morem
cantabat mihi,

Monuisse frustra: neq; potuisse unquam me ab hoc
expellere.

Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi esse po-
tuit, nolui.

Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris uerbis error
uidelicet,

Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem
atq; est, accipis:

Nam & uita est eadem, & animus te erga idem
fuit,

Quantum ex ipsa re coniecturam fecimus.

Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum
omnium est,

Quod malim, quàm me hoc falso suspicari.

Sy. Hoc primum, ut ne quid huius ignores: anus

Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:

Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere alteræ

Dum narrat, forte audiui. Cl. quænam est altera?

Sy. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho

Post istuc ueniam. Cl. propera. S. iam primū omnium

Vbi uentum ad ædeis est, Dromo pultat fores:

Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,

Continuo hic se coniecit intro: ego consequor:

Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.

Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,

Quo studio uitam suam te absente exegerit:
 Vbi de improviso est interuentum mulieri,
 Nam ea res dedit tum existumandi copiam
 Quotidianæ uitæ consuetudinem,
 Quæ, cuiusq; ingenium ut sit, declarat maxime,
 Texentem telam studiose ipsam offendimus,
 Mediocriter uestitam ueste lugubri,
 Eius anuis causa opinor, quæ erat mortua,
 Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi,
 Nulla re malas expolitam muliebri:
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Reiectus neglegenter, pax. Clin. Syre mi obsecro
 Ne me in læticiam frustra conijcias. Sy. anus
 Subtegmen nebat: præterea una ancillula
 Erat: ea texebat una pannis obsita,
 Neglecta, immunda illuue. Cli. si hæc sunt Clinia
 Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
 Scin̄ hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
 Magnū hoc quoq; signū est dominā esse extra noxiam
 Cum eius tam negleguntur internuncij:
 Nam disciplina est eisdem, munerarier
 Ancillas primum, ad dominas qui affectant uiam.
 Cli. Perge obsecro te, & caue ne falsam gratiam
 Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
 Sy. Vbi dicimus redijisse te, & rogare uti
 Veniret ad te, mulier telam deserit
 Continuo, & lacrumis opplet os totum sibi, ut

Facile

Facile scires desiderio id fieri tuo.

Cli. Præ gaudio (ita dii me ament) ubi sim nescio.

Ita timui. Cli. at ego nihil esse scibam Clinia.

Agedum uicissim Syre, dic quæ illa est altera.

S. Adducimus tuam Bacchidem. Cl. hem, quid Bacchidē

Eho, sceleste quò illam adducis? Sy. quò illam ego? ad
nos scilicet.

Clit. Ad patrem ne? Sy. ad eum ipsum. Clit. o hominis
impudentem audaciam. Sy. heus

Tu, non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.

Clit. Hoc uide: in mea uita tu tibi laudem is quæsitum
scelus.

Vbi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.

Quid ilo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si sinas,
dicam. Clin. sine.

Clit. Sino. S. ita res est, hæc nunc quasi cum. Clit. quas
malum, ambages mihi

Narrare occipit? Clin. Syre, uerum hic dicit: mitte: ad
rem redi.

Sy. Enim uero reticere nequeo: multimodis iniurius

Clitipho est: neq; ferri potis est. Clin. audiendum herode est: tace.

Sy. Vis amare: uis potiri: uis, quod des illi, effici.

Tuum esse in potiundo periculum non uis. haud stulte
sapis:

Siquidem id sapere est, uelle te id, quod non potest

contin

contingere.

Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.

Harum duarum conditionum nunc utram malis, uide.

Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est.

Eum, illi argentum quod pollicitus es, eadem hac inueniam uia:

Quod ut efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi uis? Clit. siquidem hoc fit. Sy. siquidem experiundo scies.

Clit. Age, age, cedo istuc tuum consilium quid id est? S. assimilabimus

Tuam amicam, huius esse amicam. Clit. pulchre: cedo quid hic faciet sua? (rum,

An ea quoque huius dicetur, si hæc una dedecori est pda

Sy. Imo ad tuam matrem deducetur. Clit. quid eo? Sy. longum est Clitipho,

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: uera causa est.

Clit. fabulæ:

Nihil sati firmi uideo, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.

Sy. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini

sine periculo esse. Clit. huiusmodi, obsecro, aliquid reperiri

peri. S. maxime:

Uo obuiam hinc: dicam, ut reuertantur domum. Cl.
hem,

Quid dixti? S. ademptum tibi iam faxo omnem metum.
In aurem utramuis otiose ut dormias.

Cl. Quid ago nunc? Clin. tu ne? quod boni. Clit. Syre,
dic modo

Verum. S. age modo: hodie sero: ac ne quicquam uoles.

Clin. Datur modo: fruere dum licet: nam nescias,

Eiū sit potestas posthac, an nunquam tibi.

Clit. Syre inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.

Clit. Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus
heus Syre.

Sy. Concaluit. quid uis? Clit. redi, redi. S. adsum, dic
quid est?

Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imo Syre

Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.

Tu es iudex: ne quid accusandus sis, uide.

Sy. Ridiculum est, istuc me admonere Clitipho:

Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis forte aduersi euenerit,

Tibi erunt parata uerba, huic homini uerbera.

Quapropter ne utiquam hæc res neglectu est mihi.

Sed istum exora, ut suam esse adsimulet. Clit. scilicet

Facturum me esse. in eum iam res redijt locum,

Ut sit necesse. Clit. merito amo te Clinia.

Clin. Verū illa ne quid titubet. S. perdocta est probe

Clit

Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere.

sy. In tempore ad eam ueni, quod rerum omnium est

Primum: Nam misere quendam offendi ibi militem

Eiꝛ noctem orantem. hæc arte tractabat uirum,

Cupidum ut illius animum inopia incenderet,

Eademq; ut apud te esset ob hoc quàm gratissima,

Sed heus tu, uide sis, ne quid imprudens ruas.

Patrem nouisti, ad has res quàm sit perspicax:

Ego te autem noui, quàm esse soleas impotens.

Inuersa uerba, euersas ceruices tuas,

Gemitus, screatus, tuſſis, risus, abstine.

Clit. Laudabis. s. uide sis. Clit. tutemet mirabere.

sy. sed quàm cito sunt consecutæ mulieres?

Clit. Vbi sunt? cur retines? s. iam nunc hæc non est tua.

Clit. scio, apud patrem, at nunc interim. sy. nihilo
magis.

Clit. sine. s. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper.
s. ueto.

Clit. saltem salutare. sy. abeas si sapis. Clit. eo. quid

Istic? s. manebit. Clit. o fœlicem hominem. sy. ambula.

THESES ETHICAE. I. VV.

1 Amatores sunt suspicaces & leuibus quibusdam
coniecturis necessaria colligunt argumenta.

2 Adolescentes amantes etiam si sunt liberi, tamen
seruis suis inseruiunt.

3 Magnum facinus sine periculo patrari nequit.

L Magna

Magna enim negotia magnis cum periculis fiunt.

ACTVS SECVNDI CSENAE III

PERIOCHA I. C

Confabulatio muliercularum illarum ingenia exprimens, Bacchidis meretricium, Antiphilæ, ut ita dicam, matronale.

Bacchis, Antiphila, Clinia,
Syrus.

Mixti generis, ut scena superior.

A Edepol Antiphila mea laudo te, & fortunam
tam iudico,

Id cum studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent:

Minimeq; (ita me dij ament) miror, si te sibi quisque expetit.

Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.

Et cum egomet nunc mecum in animo uitam tuam considero,

Adeoq; uostrarum omnium, uolgius que ab sese segregant,

Et uos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est,

Nam uobis expedit esse bonas: nos quibus cum res est, non sinunt.

Quippe forma impulsu nostra nos amatores colunt: Hæc ubi immutata est, illi suum animū alio conferunt.

Nisi

Nisi prospectum est interea aliquid nobis, desertæ uin
uimus.

Vobiscum uno simul ubi ætatem agere decretum est
uiro,

Cuius mos maxime est cõsimilis uostrum, hi se ad uos
applicant,

Hoc beneficio utriq; ab utrisq; uero deuincimini,

Vt nunq̃ ulla amori uostro incidere possit calamitas.

An. Nescio alias: me quidem semper fecisse sedulo,

Vt ex illius commodo meum compararem commo-
dum. Clin. ah.

Ergo mea Antiphila tu nunc sola reducem me in pã-
triam facis.

Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere,
quos cepi, leues,

Præterquam tui carendum quòd erat. s. credo. Clit.
Syre uix suffero.

Hoc me miserũ nõ licere meo modo ingenio frui?
sy. Imo, ut patrem tuum uidi esse habitum, diu etiam
duras dabit.

Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? A.
ah, retine me obsecro.

Ba. Amabo, quid tibi est? A. disperij. Ba. perij misera,
quid stupes

Antiphila? A. uideon? Cliniam, an non? Ba. quem uides?
Clin. salue anime mi.

An. O mi expectate Clinia, salue. Clin. ut uales

An. saluom uenisse gaudeo. Clin. teneo ne te
Antiphila, animo exoptata maxume meo?
Sic intro: nam uos iam dudum expectat senex.

THESES ETHICAE I. VV.

1 scortum honestas nuptias laudat. Nam & malis
insitum est probare meliora. sunt enim semina hone-
statis ab ipsa natura indita.

2 Meretricia uita & studium non parum pericli-
tatur.

3 Nunquam uere sunt calamitosi coniuges se mu-
tuo amantes.

ACTVS TERTII SCENAE I
PERIOCHA I. C.

Indicium facit uicino Chremes de aduentu filij: &
quasi eximium in modum prudens consilio hunc in-
struit.

CHREMES, MENEDEMVS.

Iambici senarij.

Lvciscit hoc iam: cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me ut sciat, sibi filium
Rediisse. etsi adolescentem hoc nolle intellego.
Verum, cum uideam miserum hunc tam excruciarier
Eiū abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem,
Ita ut filium meum amico, atq; equali suo
Video inseruire, & socium esse in negotijs.

Nos

Nos quoq; senes est æquom senibus obsequi.

Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum, aut illud falsum est, quod uolgo audio

Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:

Nam mihi quidem quotidie auge sci tmagis

De filio ægritudo, & quanto diutius

Abest, magi' cupio tanto, & magis desidero.

Ch. Sed ipsum egressum foras uideo: adibo, alloquar.

Menedeme salue: nuncium apporto tibi,

Cuius maxime te fieri participem cupis.

Me. Nunquidnam de gnato meo audisti Cheme?

Ch. Valet atque uiuit. Me. quæso, ubinam? Ch. apud me
domi.

Me. Meus gnatus? Ch. sic est. Me. uenit? Ch. certe. Me.

Clinia

Meus uenit? Ch. dixi. M. eamus, duc me ad eum obsecro.

Ch. Non uolt te scire se rediisse etiam: & tuum

Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,

Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.

Me. Non tu ei dixisti, ut essem? Ch. non. Me. quam ob
rem Chreme?

Ch. Quia pessime istuc in te, atque in illum consulis,
si te tam leni, & uicto animo esse ostenderis.

Me. Non possum: satis iam, satis pater durus fui. C. ah,

Vehemens in utranque partem Menedeme es nimis,

Aut largitate nimia, aut parsimonia.

In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incidet.

Primum olim potius, commere filium
 Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
 Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
 Proterruisti hinc. ea coacta ingratijs.
 Postilla cœpit uictum uolgo querere.
 Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
 Haberi, quiduis dare cupis. nam, ut tu scias,
 Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem fiet,
 Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,
 Oneratas ueste, atque auro. satrapes si fiet,
 Sufferre amator nunquam eius sumptus queat,
 Nedum tu possis. M. est ne ea intus? C. sit rogas?
 Sensi: nam ei unam cœnam, atque eius comitibus
 Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum fiet.
 Nam, ut alia omittam, pitissando modo mihi
 Quid uini absumpsit? sic, hoc, dicens, asperum
 Pater est: hoc aliud leuius, sodes uide.
 Releui dolia omnia, omnes serias:
 Omnes habui solictos: atque hæc una nox:
 Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
 sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est
 Mene me fortunarum. M. faciat quod lubet:
 Sumat, consumat, perdat: decretum est pati:
 Dum illum modo habeam mecum. C. si certum est tibi
 sic facere, illud permagni referre arbitror,
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
 M. Quid faciam? C. quiduis potius, quam quod cogitas

TIMORVM MENOS.

167

Per alium quemuis ut des, falli te sinas
 Technis per seruolum: et si subsensi id quoque,
 illos ibi esse, & id inter se agere clanculum.
 syriū cum illo uostro consusurrat: conferunt
 consilia adolescentes: & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
 Non nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
 Minimo periculo id demus adolescentulo.
 Nam si semel tuum animum is intellexerit,
 Prius proditurum te tuam uitam, & prius
 Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: huius
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
 Tibi autem porro ut non sit suaue uiuere.
 Nam deteriores omnes sumus licentia.
 Quodcunque inciderit in mentem, uolet: neque id
 Putabit, prauom, an rectum, quod petet, fiet.
 Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
 Dare denegaris, ibit ad illud illico,
 Quo maxume apud te se ualere sentiet,
 Abiturum se abs te esse illico minabitur.
 Me. Videre uerum, atq; ita uti res est, dicere.
 C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non uidi meis.
 Dum id quero, tibi qui filium restituerem.
 Me. cedo dextram: porro te oro idē ut facias. Chreme.
 Ch. Paratus sum. Me. scin' quid nunc te facere uolo?
 Ch. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere, cupio illi dare,

Quod uolt: cupio ipsum iam uidere. C. operam dabo.
 syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.

A me nescio quis exit: concede hinc domum,
 Ne nos inter nos congruere sentiant.

Paulum hoc negoti mihi obstat: Simus, & Crito
 Vicini nostri hic ambigunt de finibus:

Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
 Operam daturum me, hodie non posse his dare.

Continuo hic adero. Me. ita quaeso. dii uostram fidem,

Itaⁿ comparatam esse hominum naturam omnium,

Aliena melius ut uideant, & iudicent,

Quam sua: an eo fit, quia in re nostra aut gaudio
 sumus prepediti nimio, aut aegritudine:

Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet mihi

Ch. Dissolui me, otiosus operam ut tibi darem.

THESES ETHICAE.

- 1 Patres nimia & clementia & indulgentia peccant.
- 2 Consolandi sunt senes & mæsti, ut animum exhilarent
- 3 Filij cum uident parentum indulgentiam, sibi temperare nequeunt, modumq; ignorant, & corrumpuntur.
- 4 Scorta luxu perditæ neutiquã in ædes recipienda sunt, sed diligentissime fugienda.
- 5 In rebus alienis oculatiores sumus, & in nostris cæcutimus. Chremes enim plus satis foris sapit: non uidet

det de suo capite agi comitia, & sepe in discrimine esse.

ACTVS TERTII SCENAE II

PERIOCHA.

Struitur à seruo fallacia ad argentum inueniendū:
& error Chremetis de Bacchide confirmatur: & illud
doxophronimum magis fit conspicuum.

SYRVS, CHREME S.

Eiusdem generis.

HAc illac circuncursa: inueniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.

Ch. Num me sefellit, hosce id struere? uidelicet

Est Clinia ille seruus tardiusculus:

Iecirco huic nostro tradita est prouincia.

S. Quis hic loquitur? perij, numnam hæc audijt? Ch. sy
re. S. hem.

C. Quid tu istic? S. recte. equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui here tantum biberis. Ch. nihil nimis.

Sy. Nihil, narras? uisa uero est, quod dici solet,

Aquila senectus. Ch. eia. Sy. mulier commoda, &

Faceta hæc est meretrix. Ch. sane idem uisa est mihi.

Sy. Et quidem hercle forma luculenta. Ch. sic satis.

Sy. Ita non ut olim, sed uti nunc, sane bona.

Minimeq; miror, Clinia hanc si deperit:

Sed habet patrem quendam auidum, miserum, atque
aridum,

Vicinum hunc: nostim? at quasi is non ditijis

L S

Abunde

Abundet, gnatu' eius profugit inopia.

Scin' esse factum, ut dico? Ch. quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignu'. S. quem? C. istum seruolum.

Dico adolescentis. S. Syre tibi timui male.

C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret. Ch. rogass

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Vnde esset adolescenti, amicæ quod daret,

Atq; hunc difficilem inuitum seruaret senem.

S. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.

S. Eho quæso laudas qui heros fallunt? Ch. in loco,

Ego uero laudo. Sy. recte sane. Ch. quippe quia

Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:

Iam huic mansisset unicus gnatus domi.

S. Iocône an serio illec discat nescio,

Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

Ch. At nunc quid expectat Syre? an dum hinc denuo

Abeat, cum tolerare huius sumptus non queat?

Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. Stolidus
est.

Ch. At te adiutare oportet adolescentuli

Causa. S. equidem facile facere possum, si iubes:

Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.

Ch. Tanto hercle melior. S. non est mentiri meum.

Ch. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadē hæc memine
ris,

si quid huius simile forte aliquando euenerit,

Vt sunt humana, tuus ut faciat filius.

Non usus ueniet spero. SY. spero hercle ego quoq;
 neque eo nunc dico, quòd quidquam illum senserim.
 sed si quid, ne quid. quæ sit eius ætas, uides:
 t ne ego te, si usus ueniat, magnifice Chreme
 tractare possim. Ch. de istoc, cum usus uenerit,
 uidebimus quid opus sit: nunc istuc age.

Y. Nunquam commodius unquam herum audiui lo-
 qui,

Tecum malefacere crederem mi impunius
 dicere. quisnam à nobis egreditur foras?

THESES ETHICAE

Serui cum alioqui sunt infideles, instigati & apert
 a licentiæ fenestra, multo sunt sceleratiores.

Qui alij uerba dare conatur sepe periclitatur.
 Incidit enim in foueam quam fecit. Sæpe malum in
 auctorem redundat.

ACTVS TERTII SCENAE III

PERIOCHA I. C.

Manet in opinione Chremes, Bacchidem Clinia
 esse amicam: & filium obiurgatum ablegat, & seruo
 ansam ad fallaciam præbet. serui ethos panourgum
 senis, ut uideri uult, acutum.

CHREMES, CLITIPHO

SYRVS.

Iambici & Trochaici octonarij catalectici & acata-
 lectici, scenarius unus, quaternarij duo.

Quid

Quid istuc quaeso? qui istic mos est Clitipho
ita ne fieri

Oportet? Cli. Quid ego feci? Ch. uidi n̄ ego te modum
manum in sinum huic

Meretrici inserere? Sy. acta est res, perij. Clit. meretrici
Chr. hisce oculis, ne nega.

Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abstineas ma-
num:

Nam istaec quidem contumelia est, hominem amicam
ad te recipere,

Atq; eius amicam subagitare: uel here in uino, quam
immodestus

Fuisti? S. factum est. Ch. quam molestus? ut equidem

Ita me dii ament, metui quid futurum denique esse
nouo ego

Animos amantium: grauius aduertunt, quae non cen-

Cl. At mihi fides apud hunc est nihil me istius facti-
rum pater.

Ch. Esto: at certe concedas ab eorum ore aliquantisper
aliquò.

Libido multa fert: ea prohibet facere tua praesentia

Ego de me facio coniecturam. nemo est meorum ami-
corum hodie,

Apod quem expromere omnia mea occulta Clitipho
audeam.

Apod alium prohibet dignitas: apud alium ipsius fa-
cti piget,

ineptus, ne proteruos uidear, quod illum facere
credo.

nostrum est intellegere, utcunque atq; ubicunq;
opus sit, obsequi.

Quid istic narrat? Cl. perij. Sy. Clitipho, hæc ego
præcipio tibi:

ominis es frugi & temperantis functus officium.
Clit. tace

odes. sy. recte sane. Ch. Syre pudet me. Sy. credo:
neque id iniuria.

quid mihi molestum est. Clit. pergin? Sy. hercle ue-
rum, dico, quod uidetur.

li. Nonne accedam ad illos? Ch. cho quæso, una acce-
dendi uia est?

Actum est: hic se prius indicarit, quàm ego argen-
tum effero. Chreme,

in' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciã
sy. iube hunc

Abire hinc aliquo. Clit. quò ego hinc abeam? sy. quò
quò lubet: da illis locum:

Abi deambulatum. Clit. deambulatum, quò? sy. uah,
quasi desit locus.

Abi sane istac, istorsum, quò uis. Ch. recte dicit: censeo.

li. Dij te eradicent syre, qui me istinc extrudis. Sy.
at tu pol tibi

osthac comprimito istas manus.

ensen' uero? quid illum porro credis facturũ Chreme,

Nis

Nisi eum, quantum dii dant tibi opis, seruas, castigamones?

Ch. Ego istuc curabo. SY. atqui nunc here hic tibi assuandus est.

Ch. Fiet. SY. si sapias: nam mihi iam minu' minusq; obtemperat.

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egisti, syre? aut

Reperisti quod placeat, an nondum etiam? sy. de fallacia?

Inuenta est: inueni quandam nuper. Ch. fruges: ceterum quid id est?

SY. Dicam: uerum, ut aliud ex alio incidit. Ch. quidnam syre?

SY. Pessuma hæc est meretrix. Ch. ita uidetur. sy. inueni si scias.

Hoc uide, quod inceptet facinus. Fuit quædam uxor corinthia

Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? SY. ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:

Ea relicta huic arraboni est pro illo argento. Ch. intellego.

S. Hanc secum huc adduxit, eaq; est nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum? SY. Clinia orat, sibi uti nunc det illam illi tamen

post daturum mille nummum. poscit. ch. & poscit

quidem? sy. hui,

Dubium id est? ch. ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?

Sy. Ego ite, ad Menedemum ibo: dicam hanc esse capam tam è caria,

Ditem, & nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

Ch. Erras. Sy. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:

Non emo. quid ais? Sy. optata loquere. Ch. atqui non est opus.

Sy. Non opus est? Chr. non hercle uero. Sy. qui istuc miror. Ch. iam scies.

Mane mane, quid est, quod tam à nobis grauiter crepuere fores?

THESES ETHICAE .I. VV.

Amicorum candor sit in rerum executione & custodia.

2 Hospitij ratio debet esse fidelis.

3 Dominorum est ne sua facilitate & negligentia seruos deteriores reddant, cum istis fenestra licentia aperiat.

4 Iuuenilis incontinentia diligenter obiurganda est, & refrenanda.

HEAVTON
ACTVS QVARTI SCENAE I
PERIOCHA I. C.

Admiscetur & epitaseos & catastrophes occasio in-
credibili artificio cū ipsius negotij actione concinna-
ta. Agnoscitur enim de annulo Antiphila à matre, &
res Chremeti patri indicatur. Chremetis persona as-
perior, Sostratæ timida.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX,
SYRVS.

Octonarij iambici & trochaici.

Nisi me animus fallit, hic profecto est annulus,
quem ego suspicor,

Is, qui cum exposita est gnata. Ch. quid uolt sibi yre
hæc oratio?

so. Quid est? is ne tibi uidetur? Nu. dixi equidem, ubi
ostendisti, illico.

Eum esse. so. at ut sati⁹ contemplata modo sis, mea nu-
trix. Nu. satis.

so. Abi nunc iam intro: atq; illa si iam lauerit, mihi
nuncia.

Hic ego uirum interea opperibor. sy. te uolt: uideas,
quid uelit.

Nescio quid tristis est: non temere est: metuo, quid sit.
Ch. quid fiet?

Ne ista hercle magno iam conatu magnas nugas dia-
xerit.

So. Ehem mi uir. C. ehem mea uxor. So. te ipsum quaero. Ch. loquere quid uelis.

So. Primum te hoc oro, ne quid credas me aduersum edictum tuum

Facere ausam. Ch. uis tibi me istuc, et si incredibile est, credere?

Credo. Sy. nescio, quid peccati portet haec purgatio.

So. Meministi me esse grauidam, et mihi te magno pere interminatam,

Si puellam parcerem, nolle tolli? Ch. scio quid feceris:

Sustulisti. Sy. si sic factum est domina, ergo heru' damno auctus est.

So. Minime: sed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi

Exponendam. Ch. o Iupiter, tantam esse in animo inscitiam? (Chreme

So. Perij, quid ego feci? Ch. at rogitas? So. si peccaui mi

Insciens feci. C. id quidem ego, et si tu neges, certe scio.

Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:

Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primum, si meum

Imperium exequi uoluisses, interemptam oportuit.

Non simulare mortem uerbis, re ipsa spem uitae dare.

At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.

Quam bene uero abs te prospectum est: quid uoluisti cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime,
 Per te uel uti questum faceret, uel uti ueniret palam.
 Credo id cogitasti: quiduis satiu' est, dum uiuat modo.
 Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atq;
 æquom sciunt,

Melius, peius, pro fit, obsit, nil uident, nisi quod lubet.
 So. Mi Chreme, peccaui, fateor: uincor. nunc hoc te ob
 secro,

Quanto tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
 Ut mea stultitiæ, iustitia tua sit aliquid præsi.

Ch. scilicet equidem istuc factum ignoscam: uerum son
 strata (est

Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quidquid
 Qua hoc oceptum est causa, loquere. s. ut stultæ, mi
 seræ omnes sumus

Religiosæ, cum exponendam do illi, de digito annuli

Detraho, & eum dico ut una cum puella exponeret,

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

Ch. Istuc recte: conseruasti te, atque illam. so. hic is est
 annulus.

Ch. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adbo
 lescentulam. sy. hem.

Ch. Quid ea narrat? so. ea lauatum dum it, seruandum
 mihi dedit

Annulum. non aduorti primo: at postquã aspexi illico

Cognoui: ad te exilij. Ch. quid nunc suspicare, aut in
 uenis

De illa

De illa's, nescio, nisi ut ex ipsa quæras, unde hunc habuerit,

Si potis est reperiri. sy. interij. plus spei uideo, quam uolo:

Nostra est, ita si est. Ch. uiuit ne illa, cui tu dederas? so. nescio.

Ch. Quid renunciauit olim fecisse? S. id quod iusseram.

Ch. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quærat. So. Philtere.

sy. Ipsa est. mirum, ni illa salua est, et ego perij. Ch. Sostrata.

Sequere me intro hac. So. ut præter spem euenit, quam timui male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollēda, Chre me.

Ch. Non licet hominem esse ita sepe ut uolt, si res non finit.

Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam, olim nil minus.

sy. Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:

Ita hercle in angustum oppido nunc meæ coguntur copie:

Nisi aliquid uideo, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.

Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,

*Nihil est: triumpho, si licet me latere teſto abſcedere.
Crucior bolum tantum mihi creptum tam ſubito eſt fau
cibus.*

*Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro
ineunda eſt mihi.*

*Nil tam difficile eſt, quin quæredo inueſtigari poſſiet.
Quid, ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. ſi ſic? tantum
dem egero.*

*At ſic opinor: non poteſt. immo optumè: euge optimã
habeo.*

*Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitiuum
argentum tamen.*

THESES ETHICAE I. VV.

*1 Matres liberos ſuos uehementius amant quàm
patres.*

*2 Mulieres ſæpe ſibi parum conſtant, & inordina
te agunt.*

*3 Vxores decet maritos iratos uerborum lenitate
& culpæ deprecatione placare.*

4 Vxores non abutantur maritorum facilitate.

*5 Virorum animos etiam in liberos ſæpe fortuna
& conditio rerum mutat.*

*6 Conſultans malitioſus qualibet ratione ſuam uol
luntatem conſirmit neglecta omni honeſtate.*

ACTVS QVARTI SCENAE II

PERIOCHA,

Conſilij

TIMORVM MENOS.

178

Consilij capti explicationem orditur Syrus, cuius est praesidens persona & temeraria: adolescentis cogitans & sollicita.

Clinia, Syrus.

Iambici octonarij catalectici, unus senarius acatalecticus, reliqui trochaici octonarij.

Nulla mihi res posthac potest iam interuenire tanta,
 Que mihi egritudinem afferat: tanta haec letitia oborta est.

Dedo patri me nunc iam, ut frugalior sim quam uolt. sy. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio huius uerba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse letor.

Clit. O mi syre, audistin' obsecro? sy. quidni? qui usque una affuerim.

C. Cui eque audisti comodi quidquam euenisse? s. nulli.

Cli. Atque, ita me dij ament, ut ego nunc non tam me ipse te causa

Letor, quam illius: quam ego scio esse honore quouis dignam.

sy. Ita credo: sed nunc Clinia age, da te mihi uicissim:

Nam amici quoque res est uidenda, in tuto ut collocetur

Ne quid de amica nunc senex. Cli. o Iupiter. s. quiesce.

Clin. Antiphila mea nubet mihi. sy. siccine me interloqueret

M 3

Clin.

Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. **Sy.** fero bene uero.

Clin. Deorum uitam adepti sumus. **Sy.** frustra operam hanc opinor sumo.

Clin. Loquere, audio. **Sy.** at iam hoc non ages. **Clin.** agam. **Sy.** uidendum est, inquam,

Amici quoq; res Clinia tui in tuto ut collocetur.

Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

Noster resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.

Clin. At enim istoc nihil est magis Syre meis nuptijs aduersum.

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? **Sy.** quid ni?

Cli. Quid dicam? quam causam afferam? **Sy.** quin nolo mentiare: (iubeo

Aperte, ita ut res sese habet, narrato. **Cli.** quid ais? **Sy.**

Illam te amare, & uelle uxorem, hanc esse. Clitiphonis

Clin. Bonam atq; iustam rem oppido imperas, & factu facilem.

Et scilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut celeb

Senem uostrum. **Sy.** imo ut recta uia rem narret ordine omnem. **Cli.** hem,

Satin? sanus es, & sobrius? tu quidē illū plane prodidis:

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi?

Sy. Huic equidem consilio palmam do: hic me magna fuc effero,

TIMORVM MENOS.

173

Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tantæ
astutiæ,

Vera dicendo ut eos ambos fallam, ut, cum narret se
nec

Voster nostro, istâ esse amicâ gnati, non credat tamē.

Cl. At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum om-
nem eripis:

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non commit-
tet filiam.

Tu fortasse, quid me fiat, parui curas, dum illi consulas.
S. Quid, malum, me ætatem censes uelle id ad simula-
rier?

Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil am-
plius.

Clm. Tantum sat habes? quid tum queso, si hoc pater
resciuerit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, quid si nunc coelum
ruat?

Cl. Metuo, quid agam. S. metuis? quasi non ea potestas
sit tua,

Quo uelis in tempore ut te exoluas, rem facias pala-
lam.

Cl. Age, age: traducatur Bacchis. Sy. optime, ipsa exit
foras.

THESES ETHICAE.

1 Homo adolescens, cum quæ animo suo grata sunt,
assequitur, beatum se iudicat.

M 4

Felix

2 Felix rerum successus leticiam parit.

3 In rebus secundis amicorum res & salus non est negligenda:

4 servos uolupte est dominos fallere.

ACTVS QVARTI SCENAE III
PERIOCHA I. C.

Ad epitasin tendit actio. Retinetur enim Bacchis quæ simularat discessionem, promisso decem minarū. Hæc est plane meretrix, id est mercedem querens.

BACCIS, CLINIA, SYRVS,
Dromo, Phrygia.

Iambici octonarij catalectici.

Sati' pol proterue me Syri promissa huc induxerunt,

Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc me

Deceperit, sæpe obsecrans me, ut ueniam, frustra ueniet:

Aut cum uenturam dixero, & cōstituerō, cum is certe Renunciarit, Clitipho cum spe pendeat animi, Decipiam, ac non ueniam, syrus mihi tergo pœnas pendet.

Clin. sati' scite promittit tibi. sy. atqui tu hanc iocari credis?

Faciet, nisi caueo. Ba. dormiunt: pol ego istos commouebo.

Mea Phrygia audisti, homo iste modo quam uillam de-

monstravit

Charini? P. audiui. B. proximum esse huic fundo ad
dexteram? P. meministi.

Ba. Curriculo percurrere: apud eum miles Dionysia
gitat.

Sy. Quid inceptat? B. dic me hic oppido esse inuitam,
atque asseruari.

Verum aliquo pacto uerba me his daturam esse, &
uenturam.

Sy. Perij hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis istans
queso?

Iube, maneat. Ba. abi. Sy. quin paratum est argentum.
B. quin maneo.

Sy. Atqui iam dabitur. Ba. ut lubet, num ego insto? Sy.
at scin' quid sodes?

B. Quid? Sy. transcundum nunc tibi est ad Menedemum,
& tua pompa

Eò traducenda est. B. quam rem agi' scelus? Sy. egone?
argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S.
non est temere.

B. Etiam ne tecum hic res mihi est? S. minime: tuum tibi
bi reddo

B. Eat. s. sequere hac. heus Dromo. Dr. quis me uolte?
S. Syrus. D. quid est rei?

Sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad uos prope
pere.

M 3

B. Quam

B. Quam ob rem? s. ne quæras, & ferant, quæ secum hæc attulerunt.

sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu leuatum
Ne ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damnum
 apportet.

Tu nescis id quod scis Dromo, si sapias. Dr. mutum dicitur.

THESES ETHICAE

1 Meretrices nõ tam adolescentes, quàm eorum pecuniam amant.

2 Amor meretricius tantisper durat, dũ quod dentes amatores habent.

3 Meretrix ut sit uere meretrix, hoc est, mercedem & pecuniam quærat, omne genus doli & simulationis experitur.

ACTVS QVARTI SCENAE IIII

PERIOCHA.

Quo magis ridiculus fiat Chremes, ita nunc introducitur prospiciens alteri, & ipse interim se præbens diripiendum.

Chremes, syrus.

Iambici senarij.

ITa me diſamabunt, ut nunc Menedemi uicem
 Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.
 Illancine mulierem alere cum illi familia?
 Etsi scio hosce aliquot dies non sentiet.

ma magno desiderio fuit ei filius.

Verum ubi uidebit tantos sibi sumptus domi

Quotidianos fieri, nec fieri modum:

Optabit rursum, ut abeat ab se filius.

Syrum optume, eccum Sy. cesso hunc adoriri? C. Syre. sy. hem.

Ch. Quid est. sy. te mihi ipsum iam dudum optabam dari.

Ch. Videre egisse iam nescio quid cum sene.

Sy. De illo, quod dictum dudum? ac factum reddidi.

Ch. Bonam fide? sy. bona hercle. Ch. non possum pati, quin tibi caput demulceam. accede huc Syre.

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.

sy. At si scias, quam scite in mentem uenerit.

Ch. Vah, gloriare euenisse ex sententia?

Sy. Non hercle uero: uerum dico. C. dic quid est?

s. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

Menedemo dixit Clinia, & ea gratia

Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.

C. Probe. S. dic sodes. C. nimium inquam. s. imo sic satis.

Sed porro ausculta quod super est fallacie.

sese ipse dicet tuam uidisse filiam:

Sibi complacitam eius formam, postquam aspexerit:

Hanc se cupere uxorem. Ch. modo quae inuenta est?

Sy. eam.

Et quidem iubebit posci. Chr. quam ob rem istud

syre,

Nana

Nam prorsus nihil intellego. Sy. hui, tardus es.
 C. Fortasse. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
 Aurum, atq; uestem, qui, tenes ne? Ch. comparet?
 Sy. Id ipsum. C. at illi ego nec do, nec despondeo.
 Sy. Non? quam ob rem? C. quam ob rem, me rogas? hui
 mini. S. ut lubet.

Non ego perpetuo dicebam illam illi ut dares,
 Verum ut simulares. C. non mea est simulatio;
 Ita tu istac tua misceto, ne me admisceas.
 Egon, cui daturus non sum, ut ei despondeam?
 sy. Credebam. C. minime. S. scite poterat fieri;
 Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras
 Eo coepi. Ch. credo. S. ceterum equidem istuc Chreme
 AEqui bonique facio. Ch. atqui tum maxume
 Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia.
 sy. Fiat: quæratu aliud. sed illud quod tibi
 Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
 Id nunc reddendum est illi: neq; tu scilicet
 Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
 Num iussi? num illa oppignerare filiam
 Meam me inuito potuit? uerum illud Chreme
 Dicunt: ius summum, sæpe summa malitia est.
 Ch. Haud faciam. simo alijs si licet, tibi non licet.
 Omnes in lauta te et bene parte aucta putant.
 Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. S. imo filium
 lube potius. Chr. quam ob rem? sy. quia enim in eua
 suspectio est

translata amoris. C. quid tum? s. quia uidebitur
 magis uerisimile id esse, cum hic illi dabit:
 et simul conficiam facilius ego, quod uolo.
 esse adeo adest: abi effer argentum. Ch. effero.

THESES ETHICAE I. VV.

Amici boni & uicini est alterius incommodis
 condolere.

Sæpe lugemus amici uicem, & non obseruas
 ut grauius malum nobis præ foribus esse.

Maior plerunq; est habenda ratio æquitatis quàm
 stricti iuris.

ACTVS QVARTI SCENAE QVINTAE
 PERIOCHA I. C.

Reducitur ad occasionem fruendi amoris sui Clitipho.
 Ingenium adolescentis impotens: syri sui simile
 CLITIPHO, SYRVS.

Iambici senarij

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
 quam inuitus facias. uel me hæc deambulatio.
 Quàm non laboriosa, ad languorem dedit:
 nec quicquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
 miser aliquò extrudat hinc, ne accedam ad Bacchidem.

Et te omnes equidem dij, deæ, quantum est syre
 um tuo isto inuento, cumq; incepto perduint.
 cuiusmodi mi res semper comminiscere,
 ubi me excarnufices. S. is hinc quo dignus es?

Quam

Quam pene tua me perdidit proteruitas.

Cli. Vellem hercle factum: ita meritū .sy. meritū,
quo modo?

Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,

Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.

Cliti. Quid igitur dicam tibi uis? abijsti mihi

Amicam adduxti, quam non liceat tangere.

Sy. Iam non sum iratus. sed scin' ubi nunc sit tibi

Bacchis? Cli. apud nos. Sy. non. Clit. ubi igitur? Sy. apud
Cliniam.

Cli. Perij. Sy. bono animo es: iam argentum ad eam
deferres

Quod ei es pollicitus. C. garris. unde id? S. à patre.

Cli. Ludis fortasse me. Sy. ipsa re experibere.

Cli. Næ ego fortunatus homo sum: deamo te Syre.

Sy. sed pater egreditur, caue, quicquã admiratū sis,

Qua causa id fiat, obsecundato in loco,

Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

THESES ETHICAE I. V V.

1 Nulla non res, quam inuiti facimus, difficilis est.

2 Maxima est amatorum inconstantia. irati facili-
me spe alicuius rei ostensa placantur.

ACTVS QVARTI SCENAE VI

PERIOCHA I. C.

Effert argentum deceptus senex. Et caute rationem
secum de impensis deputat, quæ omnia euentum faci-
unt magis ridiculum.

Chremes

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Vbi clitipho nunc est? S. eccum me, inque. Cli.
eccum hic tibi.

br. Quid rei esset, dixti huic? Sy. dixi pleraq;
omnia.

hrem. Cape hoc argentum, ac defer. sy. hei quid stas
lapis?

Quin accipis? Clitip. cedo sane. Syr. sequere hac me
ocys.

Uhic nos dum eximus, interea opperibere?

Nam nihil est illic, quod moremur diutius.

h. Minus quidem iam decem habet à me filias:

Quas pro alimentis esse nunc duco datas:

Lasce ornamentis consequentur alteræ.

Porro hæc talenta dotis apposcent duo.

Quam multa iniusta, ac praua fiunt moribus?

Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus est

Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

THESES ETHICAE .I. VV.

Parentum ea est storga physica, ut etiam nolentes
nos redimant.

Senes chremetes fere similes sui sunt, id est auaritia.

i. Itaq; antea præcepit, ut si filia parta esset exponeretur.

ACTVS QVARTI SCENAE VII

PERIOCHA I. C.

Nondum chremes intelligit se errare, et huic

Mene

Menedemus oratione subseruit. Persona Chremetis
 pientia tumidula: Menedemi lata.

MENEDEMVS, CHREMES.

Eiusdem generis.

Multo omnium nunc me fortunatissimum
 Factum puto esse gnate, cum te intellego
 Resipisse. Ch. ut errat. Me. te ipsum querebam Chre-
 me.

Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam.

C. Cedo, quid uis faciam? M. inuenisti hodie filiam.

Ch. Quid tum? Me. hanc uxorem sibi dari uolt Clinia

C. Quæso, quid hominis es? M. quid? Ch. iam ne
 oblitus es,

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Vt ea uia abs te argentum auferretur? Me. scio.

Ch. Ea res nunc agitur ipsa. Me. quid dixti Chreme?

Erraui. res acta est. quanta spe decidi?

Ch. Et quidem istæ, quæ est apud te Clitiphonis est

Amica. Me. ita aiunt. C. & tu credis? Me. omnia.

Ch. Et illum aiunt uelle uxorem, ut, cum despon-
 derim,

Des qui aurum, ac uestem, atq; alia, quæ opus sunt;
 combaret.

De. Id est profecto: id amica dabitur. Ch. scilicet

Daturum. M. ah, frustra igitur gauisus sum miser.

Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.

Quid nunc renunciem abs te responsum Chreme,

Ne sentiat me sensisse atq; egre ferat?

Ch. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. Me. sine?

Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuum Chreme.

Ch. Dic conuenisse, egisse te de nuptijs.

Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum esse omnia,

Generum placere: postremo etiam, si uoles,

Deponsam quoque esse dicito. Me. hem, istuc uoluerã.

Ch. Tanto ocyus te ut poscat, & tu id quod cupis,

Quam ocysime ut des. Men. cupio. Ch. ne tu propes
diem,

Vt istam rem uideo, istius obsaturabere.

Sed hæc ita ut sunt cautim & paulatim dabis,

si sapias. M. faciam. Ch. abi intro: uide, quid postulent.

Ego domi ero, si quid me uoles. Me. sane uolo:

Nam te scientem faciam, qui quid egero.

THESES ETHICAE. I. VV.

1 Parentum ex liberorum resipiscentia magna est
felicitas.

2 Amatores ad matrimonium pelliciendi sunt, quod
consilium Terentianis comœdijs nimis familiare est.

ACTVS QVINTI SCENAE I

PERIOCHA

Fit omnis res palam. & perturbatur uehementis-
sime Chremes, & in ira, atq; indignatione ulciscendi
se uiam quærit. Persona huius est inutilis. Sic sunt in us-
tramq; partem nimij, quorum est ingenium leue,
hæq; firmus animus, Menedemus simplex est monitor.

N

Mene

Menedemus, Chremes.

Trochaici octonarij & iambici senarij.

E Go me non tam astutum, neq; ita perspicacem
esse id scio:

Sed hic adiutor meus, & monitor, & praeemonstrator
Chremes

Hoc mihi praestat. in me quiduis harum rerum con-
uenit,

Quae sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbus:

In illum nihil potest: nam exuperat eius stulticia omnia haec.

C. Ohe, iam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inuentam gnatham: nisi illos tuo ex ingenio
iudicas,

Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies
Sed quid iam dudum interim illic gnatus cessat cum
syro?

Me. Quos ais homines Chreme cessare? **C.** hem. Menede-
me aduenis?

Dic mihi, Clinia, quae dixi nunciasti? **M.** omnia.

C. Quid ait? **Me.** gaudere adeo coepit, quasi qui cupiunt nuptias.

Ch. Ha, ha, he. **Me.** quid risisti? **Ch.** serui uenere in mentem Syri.

Calliditates. **Me.** itane? **Ch.** uoltus quoq; hominum fingit scelus.

M. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis? Ch. id. M.
idem istuc mihi

venit in mentem. Ch. ueterator. M. magi, si magi no-
ris, putes

ita rem esse. Ch. ain' tu? M. quin tu ausculta. Ch. manes
priu' hoc scire expeto,

Quid perdidideris: nam ubi desponsam nunciasti filio
continuo iniecisse uerba tibi Dromonem, scilicet,
spōse uestem, aurum, atq; ancillas opus esse, argētum
ut dares.

Me. Non. Ch. quid non? Me. non inquam. Ch. neq; ipse
gnatus? M. nil prorsus Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nup-
ptie.

Ch. Mira narras, quid syrus meus? ne is quidem quidam
quam? Me. nihil.

Ch. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, quæ
alia tam plane scias.

Sed tuum ille quoq; Syrus idem mire finxit filium,
ut ne paululum quidem suboleat amicam esse hanc
Clinie.

Ch. Quid ais? M. mitto iam osculari atque amplexarē
id nil puto.

Ch. Quid est quod amplius simuletur? M. uah. C. quid
est? M. audi modo:

Est mihi ultimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc est intro latus lectus, uestimentis stratus est.

C. Quid, postquam hoc est factum? M. dictum factum
huc abiit Clitipho.

Ch. solus? Me. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est
illico.

Ch. sola? M. sola. C. perij. M. ubi abiit intro, operue-
re ostium. C. hem,

climia hæc fieri uidebat? M. quid ni? una mecum simul.

Ch. Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.

Me. Quamobrem? Ch. decem dierum uix mi est fami-
lia.

M. Quid? istuc times, quod operam amico ille dat suo?

Ch. Imo quod amice. Me. si dat. Ch. an dubium id tibi
est?

Quenquam ne animo tam comi esse, aut leni putas,

Qui se uidente amicam patiatur suam? Me. ha, ha, ha.

Quid ni? quo uerba facilius dentur mihi.

Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.

Quot res dcedere, ubi possem persentiscere,

Ni essem lapis? quæ uidi? uæ misero mihi.

At ne illud haud inultum, si uiuo, ferent:

Nam iam. M. non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? Ch. præ iracundia

Menedeme non sum apud me. Me. te ne istuc loquitur?

Nonne id flagitium est, te alijs consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse auxiliari?

Ch. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parum.

Fac, te esse patrem sentiat: fac, ut audeat

Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,

Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.

Ch. Imo abeat potius multo quouis gentium,

Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.

Nam si illi pergo suppeditare sumptibus

Menedeme, mihi illæc uere ad rastros res redit.

Me. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caues?

Difficilem ostendis te esse, & ignosces tamen

Post, & id ingratum. Ch. ah ne scis, quàm doleam. Me.
ut lubet.

Quid hoc, quod uolo, ut illa nubat nostro? nisi quid
est,

Quod malis. C. imo & gener & affines placent.

Me. Quid dotis dicam te dixisse filio?

Quid obticuiisti? Ch. dotis? Men. ita dico. Ch. ah. Men.
Chreme,

Nequid uereare, si est minu': nil dos nos mouet.

Ch. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis:

Sed ita dictu opus est, si me uis saluom esse, & rem, &
filium,

Me mea omnia bona doti dixisse illi. Men. quam rem
agis?

Ch. Ad mirari te simulato, & illum rogitato simul,

Quamobrem id faciam. Me. quin ego uero, quamobrem
rem id facias, nescio.

Ch. Ego ne? ut illius animum, qui nunc luxuria, & las-
ciua

Diffluit, retundam, redigam, ut, quò se uortat, nesciat.
 Me. Quid agis? Ch. mitte, ac sine me in hac re gerere
 mihi morem. Me. sino:

Itane uis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. age iam, ut uxorem accer
 sat, paret

se. hic ita, ut liberos est æquom, dictis confutabitur.

Sed Syrum. M. quid cum? Ch. egone? si uiuo, adeo exor
 natum dabo,

Adeo depexum, ut, dum uiuat, meminerit semper me.

Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.

Non (ita me dij ament) auderet facere hæc uidua mu
 lieri,

Quæ in me fecit.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 In alienis oculatiores sunt, in suis coecutiunt.
- 2 Præceps abit, ductus aut ira, aut nimio amore.
- 3 In utraq; fortuna amicorum consilio opus est.
- 4 Obiurgator non est ferendus, qui in alio uicium
 reprehendit, in quo ipse deprehenditur.

ACTVS QVINTI SCENAE II

PERIOCHA.

Vehementer obiurgat filium pater. Syrus fallacia
 etiam alia fallacia exaggerat, quasi desperata. Et obsec
 quitur adolescens stultus seruo temerario.

Clitipho, Menedemus, Chre
 mes, syrus.

Trochaici & iambici octonarij.

I Tāne tandem quaeso est Menedeme, ut pater
 Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animā
 patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admittā
 si miser?

Volgo id faciunt. Me. scio tibi esse grauius multo, de
 durius,

cui fit. uerum ego haud minus egre patior id, qui ne
 scio.

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo uo
 lo. Clit. hic

Patrem astare aiebas? Me. eccum. Ch. quid me incusas
 Clitipho?

Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitia
 tue.

Vbi te uidi animo esse omisso, & suauia in presentia
 Quae essent, prima habere, neque consulere in longi
 tudinem:

cepi rationē, ut neq; egeres, neq; ut haec posses pdere.

Vbi, cui decuit primo, tibi nō licuit per te mihi dare,

Abij ad proximos, tibi qui erant, eis cōmisi, & credidi.

Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium Clitipho,

Victus, uestitus, quo in tectum te receptes. C. hei mihi

c. Satius est, quam te ipso haerede haec possidere Ba
 chidem.

S. Disperij: scelestus quantas turbas consciui insciens.

C. Emori cupio. Ch. prius quaeso disce, quid sit uiuere:

Vbi scies, si displicebit uita, tum istoc utitor.

Sy. Here licet ne? Ch. loquere. Sy. at tuto. ch. loquere.

Sy. quæ ista est prauitas,

Quæue est amentia, quod peccaui ego, id obesse huic
ch. ilicet,

Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tuarum tibi,

Neq; precatorem pararis. S. quid agis? C. nil succenseo,

Nec tibi, nec huic, nec uos est æquum, quod facio, mihi.

S. Abijt. rogasse uellem. Cl. quid Syre? Sy. unde mihi pe-
terem cibum,

Ita nos abalienauit. tibi iam esse ad sororem intellego
Cl. Adeon? rem redijisse, ut periculum etiam fame mihi
sit Syre?

Sy. Modo liceat uiuere, spes est. Cl. quæ? Sy. nos esur-
rituros satis.

Cl. rrides in re tanta, neq; me quidquam consilio ad-
iuuas?

Sy. Imo & ibi nunc sum, & usq; dudum id egi, dum lo-
quitur pater.

Et, quantum ego intellegere possum. Cl. quid? Sy. non
aberit longius.

Cl. Quid id ergo? S. sic est, non esse horum te arbitror.
Cl. quid istuc Syre?

Satin? sanus es? Sy. ego dicam, quod mi in mentem: tu di-
iudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio

Quæ propior esset, te indulgebāt, tibi dabāt: nūc filia

Postquam

Postquam est inuenta uera, inuenta est causa, qua te expellerent.

cli. Est uerisimile. Sy. an tu ob peccatum hoc esse illi iratum putas?

cli. Non arbitror. sy. nunc aliud specta: matres omnes filijs

In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria

Solent esse: id non fit. cli. uerum, quid ergo nunc faciam Syre?

s. suspicionem quere ex illis istam: rem profer palam. si non est uerum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut

Scibus cuius sis. cli. recte suades: faciam. sy. sat recte hoc mihi in

Mentem uenit: nanq; adolescens, quam minima in spectus erit,

Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas:

Etiam haud scio, an ne uxorem ducat, ac Syro nil gratiae.

Quid autem hoc? senex erit foras: ego fugio. adhuc quod factum est,

Miror non iussisse illico me arripi. ad Menedemum hunc pergam, eum

Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

THESES ETHICAE .I. VV.

I Adolescentuli, ad meliorem frugem propositis damnis reuocandi sunt.

2 Liberi precipites in omnia uicia ruunt, nisi refrenentur certis rationibus, uel exheredatione, uel alijs quibuslibet.

3 Cōpescendus est appetitus, uti rationi morē gerat.

4 Disciplina & iusta educatio præstantiores uirōse efficiunt.

ACTVS QVINTI SCENAE III
PERIOCHA

Expostulatio uxoris cum uiro, & refutatio illius.
Chremetis persona seuā, sostratæ timida,
sostrata, Chremes.

Octonarij iambici, & trochaici; Iambicus quaternarius unus.

Profecto, nisi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali.

Idque adeo miror, qui tam ineptum quidquam poterit tibi

Venire in mentem mi uir. Ch. oh. pergin' mulier esse ullam ne ego

Rem unquam uolui, quin tu in ea mihi aduorsatrix fueris sostrata? at

Si rogitem iam, quid est quod peccem, aut quam obrem id faciam, nescias.

In qua re nunc tam confidenter restas stulta? So. ego nescio?

E. Imo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.

S. Oh iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.
C. Non postulo: iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.

S. Facies? **C.** uerum. **So.** non uides, quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. **C.** ain' tu? **subditum?** **S.** certe inquam mi uir. **C.** confitere tu

Tuum non esse. **S.** au, obsecro istuc nostris inimicis fiet.

Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?

Ch. Quid metuis? ne non, cum uelis, conuincas esse illum tuum?

S. Quod filia est inuenta? **C.** non, sed, quod magi' credendum fiet,

Quod est consimilis moribus,

Facile conuincas ex te natum: nã tui similis est probe.

Nam illi nihil uitij est relictum, quin id itidẽ sit tibi.

Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quã seuerus, rem cum uideas, censeas.

THESES ETHICAE.

1 Tales sunt filij quales parentes. Natura sequitur semina quisq; sua.

2 Matres plus indulgent filijs quã patres.

3 sepe mulieres ineptæ maritorum consilijs aduersantur propter filios.

4 Etiam inter matrimonio coniunctos interdum altercationes esse solent.

PERIOCHA I. C.

Execquitur consilium seruli adolescens, & (quod est leuitatis inconstantia) cele: iter refutatur atque frangitur.

CLITIPHO, SOSTRATA,

CHREMES.

Trochaici octonarij.

SI unquam ullum fuit tempus mater, cum ego uoluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua uoluntate, obsecro

Eius ut memineris, atque inopis nunc te miseresce
mei,

Quod peto, & uolo, parentes meos ut commonstres
mihi.

S. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,

Alienum esse te. Clit. sum. so. miseram me, hoccirca
quasisti obsecro?

Ita mihi, atq; huic sis superstes, ut ex me, atque hoc
natus es:

Et caue posthac, si me amas, unquam istuc uerbum
ex te audiam. Ch. at

Ego si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.
Clit. Quos? ch. si scire uis, ego dicam: gerro, iners,
fraus, heluo.

Gæneo, damnosus. crede, & nostrum te esse credito.
 Clit. Non sunt hæc iam dicta parentis. Ch. non, si ex
 capite sis meo

Natus, item ut aiunt Mineruam esse ex Ioue, ea causa
 magis

patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.

So. Di istæc. Ch. nescio Deos: ego, quod potero eni-
 tar sedulo.

Quæris id, quod habes, parentes: quod abest, non quæ-
 ris, patri

Quo modo obsequare, & serues quod labore inuene-
 rit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
 Dicere hac præsentè uerbum turpe: at te id nullo
 modo

Facere piguit. Clit. eheu quàm ego nunc totus displi-
 ceo mihi,

Quàm pudet: neque, quod principium incipiam ad
 placandum, scio.

THESES ETHICAE I. VV.

- 1 castigatio parentum liberos erudite & informat.
- 2 Filiorum est, ut suis parentibus obsequantur.
- 3 Iracundiæ tanta uis est, ut uel Deos nesciat.

ACTVS QVINTI SCENAE V

PERIOCHA I. C

Terminatur fabula reconciliatione patris & filij: &

com

comprehenditur hac pace & Syrus: ita omnia læta
 exitu concluduntur.

MENEDEMVS, CHREMES, CLIT,
 TIPHO, SO STRATA.

Iambici & trochaici octonarij.

E Nimvero Chremes nimi' grauitèr cruciat adol-
 lescentulum,

Nimi' q; inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem
 optume.

Ipſos uideo. Ch. chem. Menedeme cur non accerſi uis
 bes

Filiam, & quod dotis dixi, firmas? So. mi uir, te ob-
 ſecro

Ne facias. Cli. pater obſecro ut mi ignoſcas. Me. da uen-
 niam Chreme:

Sine te exorem. Ch. ego n̄ mea bona ut dem Bacchid
 dono ſciens?

Non faciam. M. at id nos non ſinemus. Clit. ſi me uiuom
 uis pater,

Ignoſce. s. age, Chreme mi. M. age quaſo, ne tam ob-
 firma te Chreme.

Ch. Quid iſtuc? uideo non licere, ut coeperam, hoc per-
 tendere.

M. Facis, ut te decet. Ch. ea lege hoc adeo faciam, ſi ſci-
 ciat id,

Quod ego hunc æquom cenſeo. Clit. pater, omnia ſci-
 ciam. impera.

Ch. Vxorem

Ch. Vxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Men.
ad me recipio.

Faciet. Ch. nil etiam audio ipsum. Cli. perij. so. an du-
bitas Clitipho?

Ch. Imo utrum uolt. Me. faciet omnia. So. hæc dum in-
cipias, grauia sunt,

Dumq; ignores: ubi cognoris, facilia. Cli. faciam pa-
ter.

S. Nate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam tu fa-
cile ames,

Filiam Phanocrate nostri. Clit. rufam ne illam uirginem,

Cesiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.

Ch. Eia, ut elegans est, credas animum ibi esse? so. aliam
dabo.

Clit. Quid istuc? quando quidem ducenda est, egomet
habeo propemodum,

Quam uolo. so. nunc laudo te gnate. Clit. Archonidis
filiam.

So. Perplacet. Clit. pater hoc nunc restat. Ch. quid? Cli.
Syro ignoscas uolo,

Quæ mea causa fecit. Chr. fiat. Vos ualete et plau-
dite.

1 Nimis austeri parentes & morosi non sunt semper collaudandi.

2 Pacificatores omnem rationem in pace concilianda quærunt.

3 Castigati liberi in uiam redeunt, & matrimonio tanquam capistro refrenantur.

4 Permittenda est & filio sponsæ electio.

FINIS HEAVTON
TIMORVMENV.

ADELPHI TER
LYDIS FVNER
Q. FABIO MA
AFRICANO HE
ATTILIVS PRAE
TIVS PROTINTA
CLAVD. TO
TA E GRAECA
LANICION
LIO CO

PERSON

NITIO
DEHEA
SANNIO
ESCHINVS
TYRVS
CTESIPHO
IOSTRATA
CANTHARA
GETA
HEGIO
DROMO